Геннадій КАЗАКЕВИЧ
Київ

КЕЛЬТСЬКІ ЕТИМОЛОГІЇ ТОПОНІМІВ УКРАЇНИ В ІСТОРИКО-ЕТНОЛОГІЧНИХ РЕКОНСТРУКЦІЯХ

Проаналізовані кельтські етимології сучасних географічних назв, які багатьма дослідниками розглядаються як сліди перебування на території України давніх кельтів. Автор ставить під сумнів надійність цих даних, але доходить висновку, щодо можливості їх використання як допоміжного джерела в етнологічних реконструкціях. Підставою для цього є розміщення найбільш ймовірних кельтомовних топонімів на Закарпатті та у Верхньому Подністров'ї, де присутність кельтів підтверджена археологічними та античними писемними джерелами.

Ключові слова: кельти, кельтські мови, топонімія, етимологічний аналіз, етногенез.

Дані топонімії активно використовуються історичною наукою для з'ясування особливостей етногенезу та міграційних рухів, адже вони дозволяють окреслити ареали розміщення тих або інших етнічних груп у віддалені історичні епохи. В етнічних реконструкціях ці дані, як правило, доповнюють картину, сформовану писемними та археологічними джерелами. Вони можуть використовуватися й окремо, оскільки виникнення географічних назв може бути результатом переселення невеликого контингенту жителів певного населеного пункту або місцевості[1], яке далеко не завжди відбивалося у писемних документах та матеріальній культурі. На території сучасної України, основний масив топонімії якої сформований слов'янськими мовами, зафіксовані назви місцевостей тюркського, іранського, романського, іллірійського, грецького походження. У даній розвідці хотілося б звернутися до проблеми топонімів ймовірно кельтського походження, адже вона є суттєвою для з'ясування контактів між кельтами й слов'янами, а отже й ролі кельтського чинника в етногенетичних процесах на території України.

Поширення кельтомовних топонімів у Європі було спричинене міграційними рухами кельтських племен у IV – I ст. до н. е., їхньою торгівельною та військово-політичною активністю. Воно охопило значну частину території Західної та Центральної Європи, а також Малу Азію, де ще в епоху античності було зафіксовано близько 20 тисяч назв місцевостей, утворених від кельтських топооснов: *dun* 'укріпленне місто, притулок', *dur* 'фортеця з воротами, майдан', *briga* 'фортеця на пагорбі', *magos* 'поле', *briva* 'міст', *nemeto* 'священне місце', *ritu* 'брід', *teut/ tout* 'народ, плем'я' тощо[2]. Ці назви є найбільш надійними свідченнями перебування кельтів, адже період їхньої фіксації приблизно збігається з періодом існування кельтської етнокультурної спільності у Європі. На території сучасної України грецький географ Клавдій Птолемей зафіксував ойконіми *Καρρόδουνον, Μαιτώνιον, Ἥρακτον* у Верхньому Подністров'ї та *Ἁλιόβριξ* у Нижньому Подунав'ї (Claud. Ptol. III. 5. 15; III. 10. 7). Сучасними лінгвістами ці назви розглядаються як безумовно кельтські[3]. Незначна кількість кельтизмів на карті Давньої України може пояснюватися недостатньою обізнаністю греко-римських географів з цією частиною Східної Європи. З огляду на це у науковій літературі неодноразово здійснювалися спроби розширити коло пошуків ймовірних кельтських топонімів за рахунок назв місцевостей, зафіксованих в епоху середньовіччя та нового часу. Можливість такого розширення обґрунтовується тим, що кельтське походження численних топонімів сучасної Центральної та Західної Європи є надійно встановленим. Це стосується, зокрема, ойконімів *Відень* (кельт. *Vindobona*), *Мілан* (кельт. *Mediolanum*), гідроніму *Сена* (кельт. *Sequana*) тощо.

Гіпотези щодо кельтського походження деяких географічних назв України вперше почали висловлюватися ще у середині XIX століття[4]. Вони ґрунтувалися здебільшого на фонетичних

© Казакевич Геннадій

збігах у сучасних українських та давніх кельтських топонімах й з цієї причини на сьогоднішній день вони позбавлені наукової актуальності. Серед дослідників новітнього часу, які у пошуках кельтизмів пішли шляхом етимологічного аналізу сучасних топонімів, слід згадати О.М.Трубачова[5] та О.С.Стрижака[6]. Найбільш сміливий пошук у цьому напрямку здійснив К.М.Тищенко, який запропонував кельтські етимології для 54 лексичних основ 230 назв селищ на витоках річок України[7]. Простеження поширеності цих лексичних основ у загальному масиві назв населених пунктів України дало К.Тищенку можливість припустити кельтське коріння 1800 з них, або близько 6% усіх ойконімів України. "Нас не мусять дивувати ані підозріло добра збереженість топонімічних основ, ані впізнаваність у них кельтських етимонів, ані масовість самих назв кельтського походження. До аналогічних характеристик кельтської топоніміки на західніших землях Європи кельтологи вже встигли звикнути … Кельтська топонімія України не просто продовжує західний ареал. Вже тепер помітно, що вона, як периферійна, на порядок багатша семантично й фонетично, адже включає дорогоцінні архаїзми, цілком відповідні давньокельтським лексичним реконструкціям" – робить висновок дослідник[8]. У пізнішій підсумовуючій публікації К.М.Тищенко наводить 120 кельтських етимологій для сучасних топонімів України[9].

Визначення такого широкого кола ймовірних кельтизмів серед топонімів сучасної України дозволяє у новому світлі розглянути картину перебування кельтів на теренах Східної Європи. Водночас, необхідно мати на увазі, що переважна більшість зазначених топонімів вперше зафіксована не раніше XI – XII ст., тоді як останні достовірні свідчення функціонування у континентальній Європі та Малій Азії кельтських мов належать до епохи пізньої античності (IV ст. н. е.). Крім того, переважна більшість сучасних топонімів Східної Європи, щодо яких у різні часи пропонувалися кельтські етимології, можуть бути етимологізовані на ґрунті мов етнічних груп, які населяють ці терени сьогодні. Враховуючи вказані вище обставини, сучасні топонімічні дані у дослідженнях з давньокельтської ономастики не розглядаються взагалі[10]. На мій погляд, цей підхід є надто категоричним й кельтські етимології сучасних топонімів можуть використовуватися в історико-етнологічних реконструкціях принаймні як допоміжне джерело. Для обґрунтування цієї тези звернемося до аналізу деяких кельтських етимологій сучасних географічних назв, зокрема, гідронімів та оронімів, адже від назв гір та водних об'єктів, з огляду на їхню консервативність, можна більшою мірою очікувати збереження слідів давніх мов.

Очевидно, найважливішим критерієм достовірності кельтської етимології сучасної східноєвропейської географічної назви є її місце в системі кельтомовного топонімікону Давньої Європи. Вище вже зазначалося, що переважна більшість кельтомовних назв місцевостей утворена від найпоширеніших топонімічних основ, яких виділяють близько п'ятидесяти. Доводиться констатувати, що переважна більшість запропонованих для топонімів України кельтських етимологій з цими основами не пов'язані. Так, К.М.Тищенко виводить походження гідроніму *Радоробель* (Житомирська обл.) від валлійського *rhaedrawl* 'порожиста, каскадна; гучна, як водоспад'. Під час відрядження ученим було підтверджено, а згодом завірено відповідним науково-дослідним актом, що біля гирла висохлої річки Радоробель характер течії р. Уборть свідчить про наявність порогу, бо вода вирує і гучно тече[11]. Водночас, серед кельтських топонімів Давньої Європи аналогічних назв не зафіксовано, що ставить під питання достовірність даної етимології. Це ж стосується й більшості інших етимологій, утворених від лексем середньовічних або сучасних кельтських мов.

Інший характерний приклад невідповідності ймовірного кельтизму давній кельтській топонімії становить питання походження назви річки Мики (приток Тетерева, притоку Дніпра; Черняхівський, Коростишівський, Радомишльський р-ни Житомирської обл.), яка у 1593 р. згадується як *Мука*, а у XIX ст. як Свинолушка. Цю ж назву носить сьогодні один з притоків р. Мики. У Середньому Подніпров'ї є ще одна річка під назвою Мика (приток Гопчиці, притоку Росі, притоку Дніпра). Найдавнішою формою назви обох річок, на думку О. Стрижака, є **Мукъ*. Дослідник зазначає, що ці гідроніми є старими індоєвропеїзмами, похідними від і.-є. кореня **mu-* й серед аналогій наводить, зокрема, кельт. *Moccus*[12]. Дане слово, яке зустрічається як епітет галло-римського божества *Mercurio Mocco* є спорідненим з кельт. **mokku-* 'свиня, кабан', д.-ірл. *mucc* та валл. *moch* (у тому ж значенні)[13]. Свого часу автором цих рядків було висловлене

припущення, за яким гідронім **Мукъ* походить саме від кельт. **mokku-*, адже назва *Свинолушка*, під якою річка також згадується у 1852 р., є його правильним смисловим відповідником (сьогодні цю назву зберігає один з притоків Мики). Однак, як і у випадку з гідронімом *Радоробель*, назва *Мика* не знаходить паралелей у власне кельтській топонімії. Більше того, кельт. **mokku-* на сьогоднішній день вважається одним із неіндоєвропейських елементів у кельтських мовах[14]. Ю.Л.Мосенкіс припускає зв'язок даної форми з прапівнічнокавказьким **mohwV* 'сало, жир'[15].

Слід зазначити, що й наявність надійних кельтських аналогій автоматично не гарантує достовірність етимології певного сучасного топоніму. Так, наприклад, О.М.Трубачев вказав на можливість кельтського походження гідронімів *Отавін* і *Тня* (*Тиня*), які становлять назви притоків р. Случ у басейні Горині[16]. Це припущення, висловлене у дуже обережній формі, витримало перевірку часом й було підтверджено у працях А.Фалілеєва. Дослідник зіставляє українські гідроніми *Отавін – Тиня – Тня* з групою гідронімів на території Франції, що походять від кельтського *tauo-* < *tauso-* 'тихий, спокійний'[17]. Водночас, А.Фалілеєв (з посиланням на Ю.Удольфа) звертає увагу на наявність слов'янської етимології цих гідронімів від **tynь*, **tynja.* Враховуючи здебільшого слов'янський характер гідронімії Полісся[18] дана етимологія виглядає більш ймовірною[19]. Оманливою може видаватися подібність до кельтських основ деяких топонімів, які насправді сягають індоєвропейської давнини. Так, наприклад, у літературі можна зустріти кельтську етимологію назв з основою *Нор-/Нур-* (наприклад, гідронім *Норин* на Поліссі або топонім *Ziemia Nurska* у Польщі)[20]. Ці назви справді знаходять паралелі у кельтському ономастичному матеріалі, однак схожі топоніми наявні й в інших мовах. "Всі ці назви, в яких би мовних групах вони не зберігалися: кельтській чи іллірійській, слов'янській чи балтській, є лише успадкованими від субстратної для кожної з них – індоєвропейської гідронімії" - зазначає О.П.Карпенко[21]. Сама дослідниця схиляється до слов'янського походження гідронімів *Норинь, Норин* тощо[22].

Небездоганною з точки зору кельтської філології виглядає етимологія назви оз. *Конча* під Києвом. Цей водний об'єкт в епоху середньовіччя був рукавом Дніпра й носив назву *Конта*, яку пов'язують з кельт. *conta* "притока"[23]. Кельт. **con-dat-e* 'злиття, притока' дійсно є однією з поширених кельтських основ, що засвідчує назва *Condatomagus* й десяток *Condate* у Давній Галлії, не кажучи вже про сучасні топоніми з цією основою на території Франції та в альпійському регіоні (наприклад, оз. Конта у Словенії). Водночас, А.Фалілеєв у розмові з автором зазначив, що усі назви, які походять від кельт. **con-date* є топонімами, а не гідронімами, до того ж фонетично не можна пояснити відповідність назви *Конта* й вказаної кельтської основи.

Доволі поширеною є ситуація, коли сумніви у достовірності кельтської етимології певного топоніму породжує наявність схожих географічних назв у тих регіонах, де присутність давніх кельтів була малоймовірною. Прикладом є запропонована О.С.Стрижаком кельтська етимологія гідронімів Дуброва (лівий приток Стугни, притоку Дніпра), Дібрівка (приток Роськи, притоку Росі, притоку Дніпра; с. Дібрівка, Тетіївського р-н, Київська обл.), Дубравка (приток Свічі, приток Дністра), Дубровка (1. приток Дністра, 2. приток Міуса). На думку дослідника, етимологія цих назв від слов'янського **dQbrova* суперечить семантичній типології гідронімії й становить зовнішній збіг цих гідронімів та слов'янського апелятиву. Водночас, кельтські мови дають "значний та надійний матеріал" для їх пояснення. Вказані назви О.С.Стрижак пов'язує з кельт. *dubra-* 'вода', яке зустрічається у назвах річок на землях, свого часу заселених давніми кельтами[24]. Це, зокрема, гідронім *Dubra* – нині р. Таубер у Німеччині, м. Дувр у сучасній Франції, яке за античних часів носило назву *Dubris*, а також р. *Vernodubrum* й оз. *Pons Dubris* у Південній Галлії. "Якщо на основі слов'янських мов, зокрема семантичної й словотворчої типології, гідроніми не можуть мати надійного пояснення, а кельтські мови дають значний і надійний матеріал (пор., зокрема, р. Dubra), видається можливим припущення про кельтську природу досліджуваних гідронімів" – підсумовує О.С.Стрижак[25]. Слід, однак, дослухатися до думки В.П.Шульгача, який відносить зазначені гідроніми до праслов'янського фонду й наводить численні паралелі на території Білорусії (гелоніми у Брестській, Вітебській, Могильовській обл.) та Росії (назва яру Дуброва у басейні Оки)[26].

Дискусійним залишається на сьогоднішній день питання походження ойконіма *Галич,* похідних від нього назв *Галицька земля, Галичина*, а також численних сіл з назвами типу

Галіки, Галатівка тощо[27]. Свого часу походження назви Галичина та Галич пов'язували з кельт. *hal* ‘сіль', однак вже Ф.Браун аргументовано спростував можливість такого зв'язку[28]. Дослідник схилявся до пояснення зазначених назв за допомогою етнонімів *галли/галати*, кельтське походження яких безсумнівне. На користь даної гіпотези, на думку Ф.Брауна, свідчило літописне найменування мешканців Галлії (Франції) *галичанами*, а також схожі історичні назви – *Галатія* у Малій Азії, *Галісія* на Іберійському півострові й, особливо, ойконім Галац на Нижньому Дунаї[29]. Додамо, що у Верхньому Потиссі найбільше поселення латенської культури знаходилося на горі *Галіш* (біля Мукачева, Закарпатська обл.). Тут кельти проживали в оточенні чисельно переважаючого підкореного фракійського населення, тож цілком логічно було б припустити, що головне поселення завойовників отримало назву від їхнього етноніму. Ця ж закономірність простежується й у Європі, де назви з аналогічною основою поширені передовсім на пограниччі кельтського світу. Це, зокрема, стосується *Галісії* в Іспанії, де серед аборигенних некельтських племен проживали групи кельтіберів, й *Галатії* у Малій Азії, де століттями кельти були оточенні іншомовними сусідами. На цьому тлі українська *Галичина*, яка була місцем проникнення невеликих груп кельтів, цілком добре вписується до окресленої вище групи схожих географічних назв.

У тій або іншій формі ідею походження назв Галич та Галичина підтримали С.Шелухин, Д.Мачинський, О.С.Стрижак[30], К.М.Тищенко. Але серед кельтологів ця точка зору не зустріла позитивного сприйняття. Зокрема, А.Фалілеєв вказав на безпідставність кельтської етимології румунського ойконіму Галац, який насправді має пізнє тюркське походження[31]. На думку дослідника, мають рацію прихильники слов'янської етимології назви Галич, які пов'язують її з псл. основою **galъ* > **golъ* у значенні ‘гола, відкрита місцевість, прогалина' тощо. До цієї точки зору приєднується й П.Сімс-Уільямс[32]. Як аргумент на користь слов'янської версії походження назви Наддністрянського Галича наводиться приклад Галича Мерського у Костромській області Росії й численних російських та білоруських топонімів типу *Галки, Гали* тощо[33]. Варто, однак, зауважити, що виникнення назви *Галич Мерський*, російських й білоруських назв з основою *Гал-* може бути пов'язане із впливом угро-фінських мов, на що раніше вже звернув увагу Ф.Браун[34]. Цей же дослідник наводить оронім *Галич* у Верхньому Подністров'ї, а також ойконіми *Halič* та *Wielka Halič* у Рудних горах (Банськобистрицький край Словаччини), зазначаючи, що на території фіксації останніх відоме перебування кельтського племені котинів. Не відкидаючи остаточно можливості кельтського походження назви *Галич*, все ж таки доводиться констатувати, що у західнокельтському ареалі аналогічні ойконіми та ороніми невідомі.

Серед сучасних топонімів Галичини на кельтське походження, очевидно, найбільшою мірою може претендувати оронім Камула, який належить найвищій точці на великій території від Карпатських до Уральських гір (471 м), розташованій у масиві Гологори Подільської височини. Як зазначає М.П. Янко, "походження назви остаточно не з'ясоване. Її виводять з кельт. *kamb* "долина". Ймовірнішим є її походження від слов. *камы* "камінь" + -ула – формант"[35]. Додатковим аргументом на користь слов'янського походження даної назви може бути пол. *kamulec* ‘wielki kamień'[36]. Водночас, К.М.Тищенко пов'язує цю назву з валл. *cwmwl*, брет. *commouill* "хмара", *cymylaidd* "хмарний" і порівнює її з давнім Камулодуном у Британії (суч. м. Кольчестер)[37]. Ця етимологія потребує певного уточнення.

Основа *Camul-* надзвичайно продуктивна у кельтській ономастиці. Він широко представлений серед топонімів, зокрема у Британії (*Camulodunum, Camulossesa*), а також у Малій Азії (*Kamoulianai*)[38]. У Галлії відомі численні антропоніми *Camulorix* (CIL, 13, 11216), *Camulogenos* (CIL 13, 01465)*, Camulus* (CIL, 3, 4893), *Camulatia* (CIL, 12, 3645) та ін.[39]. Імена *Camala/-us* відомі також на території Іспанії[40]. Неподалік від Генуї на півночі Італії, в області яку упродовж тривалого часу заселяли кельто-лігурійські племена, знаходиться гора *Bric Camula*, назва якої також, очевидно, пов'язана зі згаданою кельтською основою. Етимологія *Camul-* досі остаточно не з'ясована. Д.Еванс вважає, що найімовірніше він пов'язаний з д.-ірл. *cam* "fight, quarrel, duel"[41]. Вважається, що топоніми з основою *Camulo-* походять від кельтського теоніма *Camulos*, відомого за епіграфічними пам'ятками[42]. На жаль, жодної інформації щодо місця даного божества у релігійно-міфологічних уявленнях кельтів немає, хоча, з огляду на етимологію основи припускають, що це був один з богів війни. На мою думку,

саме теофорне походження назви гори Камула від кельт. *Camulos* слід визнати ймовірним, з огляду на широке розповсюдження у Європі та Малій Азії назв гір, пов'язаних з божествами та їхніми святилищами[43].

Археологічних пам'яток латенської культури, яку безпосередньо пов'язують з кельтами, на прилеглій до г. Камула території не виявлено, хоча у суміжні регіони невеликі групи кельтського населення проникали. У пізньолатенський та ранньоримський час (друга половина I ст. до н. е. – перша половина I ст. н. е.) у регіоні, умовним центром якого є гора Камула, з'являються численні поховальні пам'ятки культур, які зазнали значного кельтського впливу – липицької та пшеворської. У безпосередній близькості до гори Камула розташовувався важливий могильник Гринів, де виявлено багате вождівське поховання з латенськими імпортами. Не виключено, що й сама гора, з огляду на її розміри та розташування, відігравала роль культового центру місцевого населення.

З точки зору пошуку кельтизмів серед сучасних географічних назв України найбільш перспективною виглядає топонімія Закарпаття. Цей регіон упродовж III – II ст. до н.е. входила до ареалу поширення латенської культури й участь кельтського компоненту у місцевих етнічних процесах сумнівів наразі не викликає. Гідроніми Верхнього Потисся, щодо яких припускається кельтське походження, не мають переконливих слов'янських етимологій, паралелей вглибині слов'янського ареалу, натомість їхні аналоги надійно засвідчені у кельтському топонімічному фонді. Йдеться, зокрема, про гідронім *Латориця* (вперше зафіксований у 1248 р.), який може бути пов'язаний з кельт. *lato-* 'воїн'. Дана основа є поширеною серед кельтських топонімів Європи (наприклад, гідронім *Lattara* в Іспанії, етноніми *Latobici/Latovici* у Панноній на Дунаї)[44]. Доволі надійною виглядає етимологія гідроніму *Лаборець* (п. Латориці) від кельт. **labara* 'та, що говорить, шумить', **(p)labro* 'дзюрчати, бурмотіти'. В Ірландії Клавдієм Птолемеєм зафіксований гідронім *Labrona* й похідний від нього топонім *Labarus*[45]. Гідроніми *Шварцлабер, Гросслабер* і *Кляйнлабер*, утворені від цієї ж основи, вважаються найдавнішими слідами перебування кельтів у Центральній Європі[46]. Не виключена кельтська етимологія назви річки *Олька,* яка знаходить точний відповідник у кельтіберійських топонімах *Olca* у Галісії та *Olkairun* у долині р. Ербо (від кельт. **(p)olca* 'поле'[47]; пор. також гідронім *Olina* у Галлії від кельт. *olina-* 'річковий закрут, лікоть'[48]).

Досить симптоматичним є той факт, що сучасні гідроніми *Латориця, Лаборець, Олька*, які демонструють найбільшу близькість до стародавніх кельтських, зосереджуються в ареалі поширення латенських археологічних пам'яток, тоді як оронім *Камула* розміщується в ареалі проживання кельтизованого населення й поблизу зафіксованих Клавдієм Птолемеєм достовірних кельтських топонімів *Карродун, Метоній* та *Еракт*. Дані сучасної топонімії, таким чином, узгоджуються з археологічною картиною та інформацією писемних джерел. Автор не відкидає можливості кельтського походження тих або інших топонімів, які розташовані у глибині слов'янського ареалу й можуть бути етимологізовані на слов'янському ґрунті. Але пізній час фіксації цих даних суттєво знижує їхню цінність для історичної науки. В цілому ж, використання даних сучасної топонімії в реконструкціях етнокультурних процесів дописемної епохи є виправданим лише для підтвердження інформації, отриманої з інших джерел – писемних та археологічних.

---

[1] Желєзняк І.М. До проблеми іллірійської топонімії на Україні // Мовознавство. 1990. № 6. – С. 34.

[2] Sims-Williams P. Ancient Celtic place-names in Europe and Asia Minor. Oxford, Boston, 2006. P. 38 – 140; Биркхан Г. Кельты: история и культура: Пер. с нем. – М., 2007. – С. 319 – 320.

[3] Sims-Williams Op. cit. – P. 218 – 19; Falileyev A. Celtic Dacia: Place-Names and Ethnic Names of Celtic Origin in Dacia and Scythia Minor. Aberystwyth: CMCS, 2007. – P. 4 – 9

[4] Див.: Королько А. Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича: Автореф. дис... канд. і. наук. Чернівці, 2002. – С. 14; Наулко В. Історико-етнографічне районування та етнографічні групи українського народу // Культура і побут населення України. – К., 1993. – С. 28.

[5] Трубачев О. Названия рек Правобережной Украины. – М., 1968. – С. 210 – 211.

[6] Стрижак О. Кельти й Україна // Україна. Наука і культура. Щорічник. 1989. Вип. 23. – С. 266 – 277.

[7] Тищенко К. Кельтські назви селищ на витоках річок України // Народна творчість та етнографія. – К.,

2003. № 5 – 6. – С. 68 – 69.

[8] Там само. – С. 95.

[9] Тищенко К. М. Іншомовні топоніми України: Етимологічний словник-посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – С. 64 – 79.

[10] Див.: Falileyev A. Op. cit. – P. 1.

[11] Тищенко К. Мова про довге співжиття з кельтами // Урок української. 2004. – № 5 – 6. – С. 18.

[12] Там само. – С. 34 – 35 (з посиланням на Нерознак В. Палеобалканские и кельтские ономастические параллели // Кельты и кельтские языки. – М., 1974. – С. 49.

[13] Калыгин В. Этимологический словарь кельтских теонимов. – М., 2006. – С. 115.

[14] Matasoviж R. Etymological Dictionary of Proto-Celtic. Boston, Leiden: Brill, 2009. – P. 442.

[15] Болобан М.А., Бура Х.В., Мосенкіс Ю.Л., Переверзєв Д.І., Синишин Р.І. Актуальні питання германістики та кельтології: Походження англійської та німецької мов; Генеза англійської календарної лексики в контексті еволюції культури Великої Британії; Стоунхендж як матеріальне втілення календарно-астрономічної традиції. – К.; Умань, 2012. – Видання 2. – С. 149.

[16] Трубачев О. Вказ. праця. – С. 210 – 211.

[17] Falileyev A. Alt-celtischer Sprachschatz: Ukrainian Contribution // Parallels between Celtic and Slavic. Studia Celto-Slavica 1. Coleraine, 2005. – P. 71 – 74; Фалилеев А. Кельты на Украине: данные языка // Науковий вісник Чернівецького університету. 2007. Вип. 354 – 355. Слов'янська філологія. – С. 67

[18] Карпенко О.П. Старожитня гідронімія Центрального Полісся в загальнослов'янському аспекті // Мовознавство. 2008. № 2 – 3. – С. 89.

[19] Пор. назви *Tinьnica (укр. Тинниця): 1. ріка в бас. Стиру п. Прип'яті. 2. гелонім (с. Полонне Володимирецьк. р-ну Рівн. обл.), рос. Тинницы – ойконім у колиш. Тверській губ., які В.П.Шульгач вважає похідним від апелятива **tinьnica* або суфіксальним дериватом від *Tina/*tina (болг. Тинята, рос. *тина* "водяной мох", болг. *миня* "грязь", ст.-чеськ. *tin*а "трясовина, грязь"), а також назви боліт Тоня, Тоні на Рівненщині, похідні від псл. **toпь/*ton'a* > укр. діал. *тоń* "місце, в якому можна втопитись": Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції) / Інститут української мови НАН України. К.: Б.в., 1998. – С. 295.

[20] Трубачев О. Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования. – М., 1991. – С. 43 – 45; Тищенко К. М. Іншомовні топоніми України... С. 73.

[21] Карпенко О.П. Гідронімікон Центрального Полісся. – К., 2003. – С. 145.

[22] Від апелятива норина < **nora-* + *-ina* "западина, яма, водоверть", який, у свою чергу, сягає ie. кореня *ner-/*nor-, або віддієслівного апелятивного утворення від нарина < **narina* < **narinQti se* < **rinQti* "текти": Там само. – С. 149.

[23] Тищенко К.М. Мовні контакти: свідки формування українців. – К., 2006. – С. 199 – 200; див. також: Гідронімія України у її міжмовних та міждіалектних зв'язках. – К., 1981. – С. 37 – 38.

[24] Гідронімія України... С. 44 – 45.

[25] Там само. – С. 46.

[26] Шульгач В.П. Вказ. праця. – С. 76.

[27] Див. огляд гіпотез щодо походження назв Галич та Галичина у: Желєзняк І.М., Корепанова А.П., Масенко Л.Т., Стрижак О.С. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. – К., 1985. – С. 42.

[28] Браун Ф. Разыскания в области гото-славянских отношений. Т.І. Готы и их соседи до V века. – СПб., 1899. – С. 167 – 168.

[29] Там само. – С. 166, 172 – 173.

[30] Стрижак О. Етнонімія Геродотової Скіфії. – К., 1988. – С. 78 – 80.

[31] Falileyev A. Celtic Dacia... P. 1.

[32] Sims-Williams P. Op. cit. – P. 195.

[33] Смолицкая Г.П. Топонимический словарь Центральной России. – М., 2002. – С. 70.

[34] Браун Ф. Вказ. праця. – С. 167, прим. 1.

[35] Янко М.П. Топонімічний словник України. Словник-довідник. – К., 1998. – С. 162.

[36] Słownik języka polskiego [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sjp.pl/kamulec

[37] Тищенко К. М. Мовні контакти: свідки формування українців. – К., 2006. – С. 220.

[38] Sims-Williams P. Op. cit. – P. 59.

[39] Evans D. E. Gaulish personal names. A study of some continental Celtic formations. Oxford, 1967. – P. 160 – 161.

[40] Lorrio A. J., Zapatero G.R. The Celts in Iberia: an overview // e-Keltoi. 2005. Vol. 6. – P. 189.

[41] Evans D. E. Op. cit. – P. 161.

[42] Koch J.T., Busse P.E. Camulodűnon // Celtic Ńulture. A Historical Encyclopedia. Vol. I. Santa Barbara; Denver; Oxford, 2006. – P. 337.

[43] Див., напр.: Васильева М. Гора, бог и имя: о некоторых фрако-фригийских параллелях // Вестник древней истории. – 1990. – № 3. С. – 95.

[44] Sims-Williams P. Op. cit. – P. 170, 205, 240;

[45] Curchin L. A. Place-Names of the Erbo valley: their linguistic origins // Palaeohispanica. 2008. 8. – P. 22.

[46] Широкова Н. Культура кельтов и нордическая традиция античности. – СПб., 2000. – С. 76; Стрижак О. Етнонімія Геродотової Скіфії. – С. 81.

[47] Curchin L.A. Op. cit. – P. 23.

[48] Sims-Williams P. Op. cit. – P. 97.

Проанализированы кельтские этимологии современных географических названий, которые многими исследователями рассматриваются как следы пребывания на территории Украины древних кельтов. Автор ставит по сомнение надежность этих данных, но приходит к выводу о возможности их использования в качестве вспомогательного источника в этнологических реконструкциях. Основанием для этого вывода служит размещение наиболее вероятных кельтоязычных топонимов на Закарпатье и в Верхнем Поднестровье, где присутствие кельтов подтверждается археологическими и письменными источниками.

Ключевые слова: кельты, кельтские языки, топонимия, этимологический анализ, этногенез.

The modern place-names which are derived from Celtic languages and considered by some scholars to be a trace of the Celtic presence in Ukraine are analyzed in the article. The author puts in doubt the reliability of such data thus he comes to conclusion that the modern place-names could be used as a secondary source in the ethnological reconstructions. The conclusion is based on the fact that the modern toponyms which Celticity looks most probable are located in the Transcarpathian and Upper Dniester areas, where the Celtic presence is attested by archaeological and narrative sources.

Keywords: The Celts, the Celtic languages, toponymy, etymological analyzes, ethnogenesis.